

Отже, підсумовуючи результати діяльності українського лізингового ринку в період кризи, зазначимо, що лізинг поки що застосовується в незначних масштабах, але, як і раніше, залишається однією із базових умов розвитку економіки та вітчизняного товаровиробника.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ксенко Я. Розвиток лізингу в Україні / Я. Ксенко // Довідник економіста. - № 1. - 2007. - С. 13-15.
2. Міхаліна І. Г. Актуальні проблеми розвитку лізингу в

Україні / І. Г. Міхаліна // Статистика України. - № 3. - 2005. - С. 31-33.

3. Шевчук Ю. Розвиток лізингу в Україні / Ю. Шевчук // Фінансовий ринок України. - № 10. - 2006. - С. 23-27.

4. Підсумки діяльності лізингодавців за III квартал 2009 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.leasing.org.ua/ua>.

5. Брус С. І. Лізинг як фінансовий інструмент / С. І. Брус // Фінанси України. - № 11. - 2008. - С. 75-79.

6. Кульпінський С. В. Регулятивні механізми фінансового ринку в макроекономічній динаміці / С. В. Кульпінський // Фінанси України. - 2009. - № 2. - С. 66.

О. Chuchko, T. Vereshchahina

LEASING LENDING IN UKRAINE

In article of the explored main line, value and differences of the leasing in comparison with bank lending, are analysed main trends of the development leasing market Ukraines, as well as is systematized problems, which restrain the development of the leasing lending.

Key words: leasing, leasing lending, bank lending, leasing market, financial leasing, leasing agreement.

© О. Чучко, Т. Верещачіна
Надійшла до редакції 29.04.2010

УДК 94. (477.6):330 + 314.7

ІДЕОЛОГІЧНО–ПРАВОВІ ЗАСАДИ УРБАНІЗАЦІЇ СХІДНОЇ УКРАЇНИ В 20–30–ті рр. ХХ ст.

МИКОЛА АЛФЬОРОВ,

кандидат історичних наук, доцент

Горлівського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом

У статті на основі архівних матеріалів та опублікованих джерел здійснено аналіз ідеологічного й правового підґрунтя урбанізації Східної України в 1920-ті роки. Охарактеризовано чинники соціально-політичного розвитку УСРР та адміністративні заходи радянської влади, які зумовили швидке постання індустріальної бази та міграцію людей в урбанізовані зони Донбасу. Окреслено взаємозалежність і взаємозумовленість процесів насадження радянської ідеології та політичних дискусій щодо розселення населення та розвитку соціалістичних міст.

Ключові слова: Східна Україна, урбанізація, ідеологія, правове забезпечення.

Постановка проблеми та аналіз публікацій, у яких започатковано її дослідження. У сучасному світі проблеми урбанізації набувають надзвичайної актуальності. Окремі країни демонструють високий рівень зростання міст і міського населення, тоді як деякі інші - стійке зменшення чисельності населення, що позначається на розвитку народів, націй, регіонів, культур, врешті людства. Питання урбанізації України викликають усе більшу увагу сучасних дослідників, проте й досі залишаються маловивченими. Особливо це

стосується періоду 20-30-х рр. ХХ ст. Їх вивчення в цей період (як у Східній Україні, так і в Україні в цілому) не було об'єктом спеціального дослідження. Хоча в цілому дослідженню цього стану розвитку регіону приділено досить значну увагу, зокрема в колективних працях [1], монографіях Л. І. Васькіної [2], А. А. Матюгіна [3], В. Б. Жиромської [4] та ін. С. В. Кульчицький розглянув розвиток України в добу нової економічної політики [5], О. М. Бут та П. В. Добров приділили увагу "економічній контрреволюції" у 20-30-ті роки ХХ ст. [6]. Д. А. Пер-

№ 3 (103) травень-червень 2010 р.

шак розглянув склад працівників вугільної промисловості Донбасу [7], В. М. Нікольський та В. М. Ізюмов [8] дослідили становлення та розвиток кооперації в період непу. На сучасному етапі багато уваги приділяється вивченню репресій. Так, В. М. Нікольський розглянув репресивну діяльність органів держбезпеки СРСР в УРСР та її наслідки [9]. Проблемам соціально-економічного, етнічного розвитку Донбасу в цей період також присвячено праці З. Г. Лихолобової та В. Коваленко (процеси урбанізації в регіоні в 1926-1939 рр. [10]), К. В. Нікітенка (проблеми недержавного сектора економіки [11]), О. В. Стяжкіної (пересічна людина Донбасу на початку 1920-х рр. у вимірі слова, простору, часу [12]), О. М. Сапіциної (жіноча робоча сила в сільському господарстві в контексті вирішення проблеми безробіття в країні [13]), О. Ю. Сучкової (дослідження єврейської меншості в регіоні та зміни в її складі в 1920-1930-ті рр. [14]), О. В. Струченкова (праця інженерно-технічних спеціалістів промисловості Донбасу в добу радянської модернізації (кінець 1920-х - 1930-ті роки) [15]), Н. Г. Малярчук (створення російських національно-територіальних одиниць в Донбасі в 20-ті - на початку 30-х рр. ХХ ст. [16]) та ін. Окремі питання соціального розвитку населення України та регіону розглянуто в дисертаційних дослідженнях О. І. Кокорської [17], Д. К. Гриня [18], Н. Т. Гогохія [19], Ф. Г. Турченка [20], В. В. Кабачека [21]. Деякі проблеми розвитку архітектури та міст відображені в працях архітекторів В. Е. Альошина [22], В. Л. Глазичева [23], М. Г. Меєровича [24] та ін.

Мета статті - на основі аналізу літератури та джерел дослідити ідеологічно-правові засади урбанізації Східної України в 1920-1930-ті рр.

Виклад основного матеріалу. Перша світова війна та роки національно-демократичної революції негативно позначилися на економічному розвитку України загалом та Східної України зокрема. Українська національна революція 1917-20 рр. зазнала поразки. Вона не витримала експансії тоталітарного режиму, який установили більшовики в Росії. В умовах збройної боротьби більшовицька партія форсувала реалізацію положень своєї програми будівництва комуністичного суспільства. Соціально-економічна політика країни базувалася на ідеологемах, створених К. Марксом, Ф. Енгельсом і В. Леніним, які розглядали пролетаріат як єдиний клас, що здатний до кардинальних соціальних перетворень. Тому збільшення чисельності робочого класу невід'ємно мало бути пов'язане з прогресом промисловості та самого суспільства [25]. Відповідно, потрібно було індустріалізувати країну, збільшити чисельність пролетаріату в містах, щоб розширити й зміцнити свою соціальну базу. Розпочалася доба "воєнного комунізму", здійснювалася мілітаризація економіки, створювалися трудові армії.

Становище окремих частин Східної України в 1920 р. було неоднаковим. Харків з 1917 до 1934 р. був столицею радянської України і не тільки політичним, адміністративним, але й промисловим, транспортним, культурним центром, що надавало його населенню окремої соціальної переваги. Водночас на Харківщині переважало сільське населення і сільське виробництво, міста переважно належали до малих і середніх. Донбас у цей час уже був паливно-енергетичною базою країни. Промисловість розвивалася як у нових центрах - Донецьк (Юзівка), Горлівка, Макіївка, так і в

невеликих містах та робітничих селищах. Але війна і політика "воєнного комунізму" негативно позначилися на соціально-економічному та демографічному розвитку регіону. У першу чергу це відбилося на стани виробництва та чисельності населення регіону, особливо міст. Міське населення скоротилося в 1920 р. на 30 % [26]. Найбільш відчутними були втрати в промислових містах, де було зосереджено великі підприємства. Особливо не вистачало чоловіків віком від 20 до 29 років. На частку цієї групи припадало в той період лише 13-14 % [27].

Зменшення чоловічого міського населення торкнулося особливо тих районів, де точилися найбільш запеклі бої під час громадянської війни та інтервенції. Так, особливо тяжкого руйнування зазнав Харків, який багаторазово переходив від однієї до іншої сторони, а також міста Донбасу. За свідченням Д. Ольховського, у селищі Юзівка "зовнішні санітарні умови сприяють зародженню та розвитку хвороб: базар і вулиці утримуються нечисто, ... дим заводу та рудників перемішується з вугільним та вапняним пилом, з міазмами від нечистот у балці й від органічних відходів, які розкладаються на площі та вулицях й насичують повітря значною мірою" [28].

Для промислових міст була характерна скупченість робітників у помешканнях, землянках та інших видах житла. Існуюча на той час гігієнічна норма в 3 куб. сажня на особу була недосяжною, як навіть і гранична норма в 1,5 сажня. У середньому по Донбасу в 1923 р. на робітника припадало 1,2 куб. сажня житла. А в окремих містах середня норма була ще нижчою. Наприклад, у Лисичанську вона складала 0,9 куб. сажня, у Єнакієвому - 0,68 і т. і. Не кращим був санітарний стан навіть у великих містах. Так, у звіті Харківської міської управи за 1910-1913 рр. відзначалося, що "характерними в негативному відношенні особливостями міста загалом... є скупченість будівель, погані житлові умови для більшості населення, перешкоди в отриманні чистої води й у ліквідації... відходів" [29].

Хоча повоєнний час характеризувався деякою стабілізацією, проте в містах було зруйновано багато промислових підприємств, царювало безробіття. Наприкінці 1920 р. майже вся промисловість України, включаючи дрібні підприємства, була націоналізована. Проте навіть після націоналізації більшість підприємств не працювала. Україна отримувала лише десятку частку довоєнного рівня випуску промислової продукції. Особливо важке становище було знову-таки на Донбасі, де шахти потребували відбудови, робочих рук. Вихід було знайдено в мілітаризації економіки й створенні Української, а згодом і Донецької трудової армії. Проте праця бійців трудових армій була малопродуктивною, хоча дала змогу дещо покращити становище в економіці за короткий термін.

"Комуністичні експерименти, які зводилися до відкритого пограбування селян, а також посуха 1921 р. призвели до масового голоду" [30]. Голод спричинив різке скорочення поголів'я продуктивної й робочої худоби, підірвав селянське господарство, сприяв міграції сільського населення до міст, що дозволило вирішити на певний час питання з некваліфікованою робочою силою, хоча в промислових містах і зберігалася висока плинність населення через тяжкі умови праці й життя. З точки зору радянського керівництва, це руйнувало соціальну базу пролетарської революції, загрожувало існуванню диктатури пролетаріату. Потрібно

було припинити некеровані міграції робітників із підприємств і міст, зберегти ядро пролетаріату в містах при одночасному обліку "колишніх" - представників дворянства, буржуазії, духовенства, поміщиків та ін. Економічна неспроможність системи воєнного комунізму обумовила політичну кризу 1920-1921 рр., яскравим проявом якої стали селянські повстання проти продрозкладки і додаткових реквізицій, кронштадтський заколот. Це призвело до відмови від воєнного комунізму, розпочався перехід до непу, у межах якого й відбувалося відновлення порушеного війною господарства.

Це з усією гостротою ставило питання про обмеження прибуття до міст небажаних елементів, і в той же час необхідно було забезпечити відбудову та подальшу роботу підприємств робочою силою. Вирішувалося це питання звичними адміністративними методами.

Відразу після встановлення радянської влади була скасована дореволюційна паспортна система. Частково її відродили під час Громадянської війни. У 1918 р. запроваджена загальна трудова повинність. Щоб проконтролювати тих, хто не бажає працювати, було введено "тимчасове трудове посвідчення для буржуазії", яке мало офіційну назву "трудова книжка для непрацюючих". Цей документ видавали особам, які жили на нетрудовий прибуток. У 1919 році були введені обов'язкові трудові книжки, які фактично були паспортами. Зробили це з метою боротьби з так званими "трудовими дезертирами". Натомість після закінчення війни законом від 24 січня 1922 року всім громадянам країни було надане право вільного пересування по всій її території. 20 липня 1923 року було прийнято Декрет ВЦВК і РНК "Про посвідчення особи", яким заборонялося вимагати від громадян обов'язкового пред'явлення паспортів та інших довідок на проживання, які обмежують їхнє право пересуватися й проживати. Усі ці документи, а також трудові книжки анулювалися. Але в 1925 р. положення Декрету були конкретизовані постановою "Про пропуску громадян у міських поселеннях", яка вводила реєстрацію в органах влади за місцем проживання. Прописка надавалася після пред'явлення документа будь-якого виду: розрахункової книжки з місця служби, профспілкового квитка, актової виписки про народження або шлюб тощо. Це стосувалося й тих осіб, які прибули на тимчасове проживання. 8 липня 1927 р. було прийнято постанову ВЦВК і РНК, яка передбачала структуру, зміст та порядок заповнення особистих посвідчень. Посвідчення зразка 1927 р., як і попередні, мало графу "прописка". Вони ставали прив'язкою громадян до місця роботи та місця проживання. Нарешті 27 грудня 1932 р. було зроблено наступний крок - прийнято постанову "Про встановлення єдиної паспортної системи по Союзу РСР і обов'язкової приписці паспортів". Постанова передбачала: "1. Встановити по Союзу РСР єдину паспортну систему на основі положення про паспорти. 2. Увести єдину паспортну систему з обов'язковою пропискою по всьому Союзу РСР протягом 1933 року, охопивши в першу чергу населення Москви, Ленінграда, Харкова, Києва, Мінська, Ростова-на-Дону і Владивостока, Одеси. 3. Доручити Раді народних Комісарів Союзу РСР встановити терміни й черговість уведення паспортної системи в усіх інших місцевостях Союзу РСР" [31]. Одночасно було прийнято постанову ЦВК і РНК

СРСР "Положення про паспорти", у якій відзначалося обов'язковість занесення до документу даних про постійне місце проживання та прописки осіб у місцевостях, де введена паспортна система. Отже, єдина паспортна система й паспортно-візова служба в Радянському Союзі з'явилися в 1932 році з метою обліку населення міст, робочих селищ і новобудов, розвантаження цих місць від осіб, не зайнятих суспільно-корисною працею, очищення від антигромадських елементів і зміцнення диктатури пролетаріату.

Паралельно відбувалася розробка політики урбанізації, що було здійснено саме в цей час. Проте протягом 1920-х років не існувало єдиної концепції щодо розселення населення та розвитку міст, хоча на цьому неодноразово наголошувалося в різних партійних документах. Ще в програмі партії, яку було прийнято на VIII з'їзді РКП (б) у 1919 р., було вказано на необхідність усі зусилля докладати "до раціонального розселення трудящих" [32]. Уявлялося, що на відміну від капіталістичних країн, де розселення населення по території відбувається стихійно, у соціалістичній державі цей процес мав відбуватися планомірно. Про роль міст і надалі говорилося на з'їздах та конференціях РКП і КП(б)У. Так, VII конференція КП(б)У у квітні 1923 р. відзначала, що "власне керівне становище робітничий клас може зберегти та зміцнити через промисловість, яка відтворює й сам робітничий клас. Тільки розвиток промисловості створює непохитні підвалини пролетарської диктатури" [29]. Проте єдиної концепції до початку 1930-х років так і не було розроблено. У цьому питанні не було єдності не тільки в радянського керівництва, але й у фахівців. Наприкінці 1920-х років поживалася дискусія між урбаністами та дезурбаністами щодо концепції соціалістичного розселення. Після 1928 р. форсований розвиток промисловості прискорив процеси урбанізації, зростання міст майже на всій території країни. Дискусія про "урбанізм" 1929-1930 рр. завершилась нічим, оскільки влада заборонила її, звинувативши "дезурбаністів" у троцькізмі, а "урбаністів" у меншовизмі. Хоча обидві концепції були лише віддзеркаленням комуністичних ідеологем і не враховували реального становища. Із завершенням утвердження сталінізму було впроваджено сталінську концепцію соціалістичного розселення населення та створення "соцміст".

Концепція соціалістичного розселення передбачала розміщення нових міст відповідно до структури виробництва (асимільованого воєнно-промислового комплексу), що стає віднині визначальним при плануванні розселення населення. Його головним завданням стає створення такого адміністративно-територіального устрою, який відповідатиме виробничо-господарським процесам загальнодержавного масштабу, поділ території на господарсько-територіальні одиниці із самодостатнім виробничим циклом, збалансованим населенням, що мають пролетарське ядро, зону розміщення населення, сировину, необхідну для виробництва, транспортний ареал та систему розподілу [33].

Цьому мав відповідати й адміністративно-територіальний поділ. Якщо після 1897 р. "частково-офіційними містами" були типові села, то, зокрема Юзівка та ін., вважалися містечками. У перші роки непу існували різні списки міст. До міських поселень було віднесено всі губернські, повітові та безповітові міста, незалежно від кількості населення, а також усі селища із населенням не менше 500 мешканців за переписом

1920 року. Селища при фабриках, заводах, копальнях, залізничних станціях із населенням не менше 500 мешканців. Дачні та курортні селища з такою самою кількістю мешканців, торговельно-промислові села з кількістю не менше, ніж 2 тис. осіб. Отже, "перепис, не маючи достовірних даних, немовби намагався охопити всі населені пункти, які можуть виявитися міськими" [Україна // Стат. щорічник на 1928 р. - Харків: Видво ЦСУ УСРР]. Клопотання про "зарахування населеного пункту до категорії міст і міських поселень" могли порушуватися як самими мешканцями населених пунктів, так й органами влади перед виконкомом (потім - губвиконкомом) і затверджувалися ВУЦВК (через центральну адміністративно-територіальну комісію). "Загальне положення про міські і сільські поселення" було затверджено ВУЦВК тільки 15 вересня 1925 р. Воно визначило, що до категорії міських поселень належать такі пункти, у яких мешкає не менше 1 тисячі осіб, якщо сільським господарством займаються не більше, ніж 25 % населення [34]. У 1925 р. у радянській Україні було ліквідовано й назву "містечко", а населені пункти, які її мали, стали селищами міського типу (смт). На час проведення перепису 1926 р. 142 фабрично-заводських селища Донбасу з населенням 425 716 осіб залишалися поза списком офіційних міст та міських поселень [35]. Місто в цей час нараховувало понад 10 тис. осіб, а смт - понад 2 тис. осіб. Друга конференція КП(б)У у квітні 1929 р., розглянувши питання про заходи зі здійснення п'ятирічного плану, відзначила, що "здійснення плану має виходити з того, що розвиток промислових районів повинен відбуватися з ув'язкою планів будівництва нових міст, благоустрою робітничих селищ" та ін. [36]. У 1932 р. запроваджено нову систему керівництва адміністративними територіями - здійснюється перехід від губерній до областей.

Проте цього було недостатньо. Для практичного здійснення сталінських концепцій необхідно було створити й відповідні умови - змусити селян покинути село й дати надлишок дешевої робочої сили для будівництва нових підприємств у різних кутках країни. Суцільна колективізація, голодомор 1932-1933 рр. та масові репресії призвели до міграції селян до міст на будівництво нових підприємств. Незвичні й важкі умови праці породжували трудове дезертирство. Тому радянська влада робить наступний крок - 20 грудня 1938 р. приймається постанова РНК СРСР "Про введення трудових книжок" (яку передбачалося ввести у дію з 15 січня 1939 р.), а 28 грудня 1938 р. - постанову "Про заходи зі зміцнення трудової дисципліни, поліпшення практики державного та соціального страхування й боротьби зі зловживаннями в цій справі". В останній постанові було узагальнено та посилено заходи адміністративного та позаадміністративного впливу на робітників, перш за все "летунів", прогульників, ледарів, порушників внутрішнього розпорядку тощо, які "заважають владі в здійсненні її фундаментальної стратегії формування трудо-побутових колективів" [37].

У рамках комуністичної системи остаточно сформувалася сталінська модель економіки із замкнено-плановим господарством. Сталінський курс форсованої індустріалізації та суцільної колективізації призвів не до пролетаризації суспільства, а до його реальної люмпенізації. Подібний стан суспільства міг реально існувати лише при жорсткій регламентації соціально-

го життя та досить низькому рівні технологічного розвитку виробництва, що відбивалося й на розвитку міст як країни в цілому, так і регіону. Так у країні виникав реальний союз люмпена і бюрократа.

Висновки

Аналіз ідеологічно-правових засад урбанізаційних процесів у Східній Україні в 20-30-х рр. ХХ ст. є особливо актуальним не тільки з огляду на те, що в цей період закладено типову соціально-політичну й архітектурну композицію сучасних українських міст, але й сформувалася принципово інша соціальна ідентичність радянської людини, яка була відірвана від свого коріння, наповнена політичними гаслами й одночасно залякана жорсткими репресивними методами партійних функціонерів.

Вивчення джерел, спеціальної наукової (історичної, соціологічної та ін.) літератури дозволяє стверджувати, що основними факторами урбанізаційних змін у Східній Україні стала політика Комуністичної партії СРСР, зорієнтована на постійне збільшення чисельності робітничого класу, швидку індустріалізацію та мілітаризацію економіки, а також примусові міграції людей на відбудову та розбудову промислових підприємств, які регулювалися цілим рядом партійних постанов та адміністративних обмежень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. История рабочих Донбасса. - Т. 1. - К. : Наукова думка, 1981; Лаврів П. І. Історія Південно-Східної України / П. І. Лаврів. - К. : УВС, 1996. - 208 с.
2. Васькина Л. И. Рабочий класс СССР накануне индустриализации: численность, состав, размещение / Л. И. Васькина. - М. : Наука, 1981.
3. Матюгин А. А. Рабочий класс СССР в годы восстановления народного хозяйства (1921-1925) / А. А. Матюгин. - М. : Наука, 1962.
4. Жиромская В. Б. Советский город 1921-1925 гг. Проблемы социальной структуры / В. Б. Жиромская. - М. : Наука, 1988.
5. Кульчицкий С. В. УСРР в добу нової економічної політики (1921-1928 рр.): спроба побудови концептуальних засад реальної історії / С. В. Кульчицкий. - К., 1995.
6. Бут О. М. "Економічна контрреволюція" в Україні 20-30-ті роки ХХ ст.: Від нових джерел до нового осмислення / О. М. Бут, П. В. Добров ; [за ред. О. М. Бута]. - Донецьк, 2002. - 316 с.
7. Першак Д. А. Состав рабочих угольной промышленности Донбасса в 1917-1920 гг. / Д. А. Першак // История рабочего класса в УССР в период социализма (12-14 апреля 1967 г.) : тезисы докладов респ. конференции. - Харьков : Изд. Харьковского ун-та, 1967. - С. 38-45.
8. Никольский В. Н. НЭП в Донбассе: Историческое исследование / В. Н. Никольский, В. Н. Изюмов. - Донецьк, 1992.
9. Нікольський В. М. Репресивна діяльність органів держбезпеки СРСР в Україні (кінець 1920-х - 1950-ті рр.): Історико-статистичне дослідження / В. М. Нікольський. - Донецьк, 2003. - 624 с.
10. Лихолобова З. Г. Процессы урбанизации в Донбассе (1926-1939) / З. Лихолобова, В. Коваленко // Нові сторінки історії Донбасу. - 1994. - Кн. 3. - С. 56-74.
11. Нікітенко К. В. Висвітлення проблем недержавного сектора промисловості України в умовах НЕПу в історіографії 1920-х років / К. В. Нікітенко // Нові сторінки історії Донбасу. - 2007. - Кн. 13/14. - С. 108-115.
12. Стяжкіна О. В. Пересічна людина Донбасу на початку

1920-х років: У пошуках слова, простору і часу / О. В. Стяжкіна / Нові сторінки історії Донбасу. - 2007. - Кн. 13/14. - С. 76-99.

13. Сапіцина О. М. Аналіз потреби жіночої робочої сили в сільському господарстві в контексті вирішення проблеми безробіття в СРСР (середина 20-х - початок 30-х рр. XX ст.) / О. М. Сапіцина // Історичні записки. - Луганськ : Вид.-во СНУ, 2005. - Вип. 7. - С. 184-191.

14. Сучкова О. Ю. Єврейська етнічна меншість в Донбасі (1920-1930-ті рр.) / О. Ю. Сучкова // Нові сторінки історії Донбасу. - 2006. - Кн. 12. - С. 105-115.

15. Струченков О. В. Умови праці інженерно-технічних спеціалістів промисловості Донбасу в добу радянської модернізації (кінець 1920-х - 1930-ті роки) / О. В. Струченков // Нові сторінки історії Донбасу. - 2007. - Кн. 13/14. - С. 260-274.

16. Малярчук Н. Г. Створення російських національно-територіальних одиниць в Донбасі в 20-х - на початку 30-х рр. XX ст. / Н. Г. Малярчук // Нові сторінки історії Донбасу. - 2007. - Кн. 13/14. - С. 274-291.

17. Кокорська О. І. Соціальний розвиток міст Донбасу (друга половина 20-х - 30-ті роки XX ст.) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : рукопис / О. І. Кокорська. - К., 1995.

18. Гринь Д. К. Соціально-демографічні процеси в містах України (1920-1930 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук / Д. К. Гринь. - К., 2000.

19. Гогохія Н. Т. Українське радянське місто 1929-1938 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук / Н. Т. Гогохія. - Луганськ, 2001.

20. Турченко Ф. Г. Основные изменения в социально-классовой структуре городского населения Советской Украины в 20-е годы : дисс. на соискание науч. степени канд. ист. наук : рукопись / Ф. Г. Турченко. - Х., 1976.

21. Кабачек В. В. Діяльність місцевих органів державних органів України по розвитку промисловості в 1921-1922 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук / В. В. Кабачек. - Х., 2008.

22. Алешин В. Э. Развитие представления о социалистическом поселении в градостроительстве Украины в 1920-х - начале 1930-х гг. : дисс. на соискание науч. степени канд. архит. : рукопись / В. Э. Алешин. - К., 1985.

23. Глазычев В. Л. Мир архитектуры. Лицо города / В. Л. Глазычев [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://www.glazychyev.ru/books/mir_architecture/glava_3/ glava_03...

24. Меерович М. Г. Концепция социалистического расселения / М. Г. Меерович // Архитектон : известия вузов. - 2008. - № 23 [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://archvuz.ru/nambers/2008_3/ia1.

25. Маркс К. Манифест коммунистической партии / К. Маркс, Ф. Энгельс // Избран. сочинения : в 9-ти тт. - М. : Политиздат, 1985. - Т. 3. - XVIII. - С. 152-153.

26. Жиромская В. Б. Советский город 1921-1925 гг. Проблемы социальной структуры / В. Б. Жиромская. - М. : Наука, 1988. - С. 44.

27. Жиромская В. Б. Указ. праця. - С. 69.

28. Ольховский Д. За планомерную реконструкцию г. Сталино / Д. Ольховский // Соц. город. - 1935. - № 4. - С. 9.

29. Згурская Н. В. Исследование исторического опыта жилищного строительства и архитектуры г. Харьков (советский период) : дисс. на соискание науч. степени канд. архит. / Н. В. Згурская - М., 1966. - 13 с.

30. Бут О. М. "Економічна контрреволюція" в Україні 20-30-ті роки XX ст.: Від нових джерел до нового осмислення / О. М. Бут, П. В. Добров ; [за ред. О. М. Буга]. - Донецьк, 2002. - С. 45.

31. Хрестоматія з історії держави і права України / [упоряд. : А. С. Чайковський (кер.), О. А. Копиленко, В. М. Кривоніс, В. В. Свистунов, Г. І. Трофанчук]. - К. : Юрінком Інтер, 2003. - С. 409.

32. Коммунистическая партия Советского Союза в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК (1898-1986). - [9-е изд., доп. и испр.]. - М. : Политиздат, 1983. - Т. 2. (1917-1922). - С. 88.

33. Меерович М. Г. Концепция социалистического расселения / М. Г. Меерович // Архитектон : известия вузов. - 2008. - № 23 [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://archvuz.ru/nambers/2008_3/ia1.

34. Велихов Л. Опыт муниципальной программы / Л. Велихов // Материалы для академического курса. - М., Л. : Госиздат, 1926. - С. 104.

35. Вологодцев И. К. Особенности развития городов Украины / И. К. Вологодцев. - Х., 1930. - С. 187.

36. КП Украины в решениях съездов, конференций и пленумов ЦК. - К. : Политиздат Украины, 1976. - Т. 1. (1918-1941). - С. 609-610.

37. Сб. законов за 50 лет // Решения партии и правительства по хозяйственным вопросам : в 5 т. (1917-1967 гг.). - М. : Политиздат, 1967. - Т. 2. - С. 665.

M. Alfiorov

IDEOLOGICAL AND LEGAL FOUNDATIONS OF URBANIZATION IN EASTERN UKRAINE IN 20–30 YEARS OF XX CENTURY

The article based on archival materials and published sources, make analysis of ideological and legal basis in the process of urbanization in eastern Ukraine in 1920 years. Made a characteristic of factors socio-political development USRS and administrative measures Soviet power, which necessitate to rapid recovery and the rise of the industrial base and the migration of people in the urban area of Donbass. The interdependence and the mutual determination the process of intrusion the Soviet ideology and political discussions on the resettlement of population and development of socialist cities is displayed.

Key words: Eastern Ukraine, urbanization, ideology, legal support.

© М. Алфьоров

Надійшла до редакції 11.05.2010

№ 3 (103) травень-червень 2010 р.